

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΚΡΙΤΕΣ ΤΗΣ

Τὰ τελευταῖα χρόνια βιώνουμε στὸν τόπο μας τὴν προσπάθεια ὀρισμένων κέντρων (ὄπαδοι τῆς ἀναβίωσης τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θρησκείας) νὰ διασπᾶσουν τὴ διαχρονικὴ πολιτιστικὴ ταυτότητα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Παρουσιάζουν τὸ Χριστιανισμό (καὶ μάλιστα τὴν Ὁρθοδοξία) ὡς ἑβραϊκὸ προϊόν, σῶμα ξένο πρὸς τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καί, ἐπομένως, παρειακτο ποὺ ἐπιβλήθηκε στοὺς Ἕλληνες μὲ τὴ βία.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ προβάλλουν συνεχῶς γιὰ νὰ ἀποδείξουν τάχα τὴν ξενικὴ προέλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι καὶ ἡ χρῆση, ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γιὰ τὴν ὁποία διατυπώνουν διάφορες ἐνστάσεις, ὅπως:

1. Ἡ Π.Δ. δὲν ἔχει νὰ προσφέρει τίποτε στὸ Χρι-

Τοῦ κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΡΑΚΟΒΟΥΝΗ**

Θεολόγου

στιανισμό, ἄρα πρέπει νὰ ἐξοβελιστεῖ ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κήρυγμα καὶ τὴ διδασχὴ τῆς.

2. Δὲν ἔχει καμία παιδευτικὴ καὶ μορφωτικὴ ἀξία, ἄρα πρέπει νὰ παύσει νὰ διδάσκεται στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, στὰ πλαίσια τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν.

3. Ἀποτελεῖ ἑβραϊκὴ ἱστορία γεμάτη ἀπὸ ἀνηθικότητα, ἐγκληματικότητα καὶ βία. Καί,

4. Περιέχει πολλὰ μυθολογικὰ στοιχεῖα καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει καμία ἱστορικὴ ἀξία.

Οἱ ἀπαξιωτικὲς αὐτὲς γιὰ τὴν Π.Δ. ἐπικρίσεις, μαρτυροῦν σίγουρα τὴν ἀμάθεια καὶ τὸν περιορισμένο γνωστικὸ ὀρίζοντα ὅσων τὶς διατυμπανίζουν, ἀλλὰ καὶ τὴ μεγάλη προκατάληψη καὶ ἐμπάθειά τους πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Κι αὐτὸ θὰ φανεῖ μὲ κάθε σαφήνεια στὰ ὅσα θὰ ἀναπτύξουμε στὴ συνέχεια ὡς ἀπάντηση στὶς παραπάνω ἐνστάσεις.

1. Γιὰ τοὺς ὀρθόδοξους χριστιανούς ἡ Π.Δ. ἀποτελεῖ τὴ βάση τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος. Ὁ Ἄπ. Παῦλος σημειώνει πὺς «ὁ νόμος (ἡ Π.Δ.) παιδαγωγὸς γέγονεν εἰς Χριστόν» (Γαλ. 3, 24). Δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ στὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ τὸν καταστήσει ἱκανό, νὰ τὸν προετοιμάσει, νὰ τὸν «παιδαγωγῆσει»

νὰ δεχθεῖ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία του, ὅταν θὰ ἐρχόταν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενό της ἀποτελεῖ μία προφητεία, εἴτε μὲ λόγια εἴτε μὲ τύπους, ποὺ προαναγγέλλει τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ. Στὴν Π.Δ. ἀποκαλύπτεται τὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου· ἐκεῖ δίνεται ἡ πρώτη ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ, τὸ λεγόμενο «πρωτευαγγέλιο» (Γεν. 3, 15) γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτῆρα Χριστοῦ.

Τὰ διάφορα γεγονότα ποὺ περιγράφονται στὴν Π.Δ. δὲν θὰ εἶχαν κανένα νόημα γιὰ μᾶς, ἂν δὲν ἀποτελοῦσαν τὴν πρώτη πράξη ἑνὸς ἔργου ποὺ πρόκειται νὰ ὀλοκληρωθεῖ στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, τὰ γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ μᾶς ἦταν ἀκατανόητα, ἂν δὲ γνωρίζαμε τὴν Παλαιά. Χωρὶς τὴν Π.Δ. δὲν μποροῦμε νὰ κατανοήσουμε γιατί ἦρθε ὁ Χριστὸς στὸν κόσμον καὶ ποιὲς ὑποσχέσεις ἦρθε νὰ ἐκπληρώσει.

Τὴ στενὴ σχέση Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὴ σύνδεσή τους στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, περιγράφει θαυμάσια ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· «Προέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰ καὶ ἠρμήνευσε τὴν Παλαιὰν ἢ Καινὴν. Καὶ πολλάκις εἶπον, ὅτι δύο Διαθήκαι καὶ δύο παιδίσκαι καὶ δύο ἀδελφαὶ τὸν ἕνα Δεσπότην δορυφοροῦσι. Κύριος παρὰ προφήταις καταγγέλλεται, Χριστὸς ἐν Καινῇ κηρύσσεται. Οὐ καινὰ τὰ καινὰ, προέλαβε γὰρ τὰ παλαιὰ. Οὐκ ἐσβέσθη τὰ παλαιὰ, ἠρμηνεύθη γὰρ ἐν τῇ Καινῇ»¹.

Πραγματικά, «οὐκ ἐσβέσθη τὰ παλαιὰ»· ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν καταργεῖται σὲ καμιά περίπτωση. Γι' αὐτὸ κι ὁ Χριστὸς σημειώνει πὺς «οὐκ ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας... ἀλλὰ πληρῶσαι» (Ματθ. 5, 17). «Τοσοῦτον οὖν κέρδος (τῆς Π.Δ.) ἔλυσεν ὁ Χριστὸς; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπέτεινε», σημειώνει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος². Τὸ κύρος καὶ τὴν ἀξία της κατοχυρώνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὅταν ἀναφέρεται σὲ πρόσωπα καὶ προφη-

1. Ὁμιλία στὸ «Ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου», J.-P. Migne, P.G. 50, 796.

2. Εἰς τὸ Κατὰ Ματθαῖον, ὁμιλία ΛΘ' (Ἐπαντα Ἄγ. Πατέρων), τ. 66, σ. 267).

τείες της, ὅπως καὶ ἡ δήλωσή Του ὅτι οἱ προφητείες ἀναφέρονται στὸ πρόσωπό Του· «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφὰς ὅτι ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ» (Ἰω. 6, 39).

Στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, λοιπόν, ἡ Π.Δ. κατέχει σημαντικὴ θέση. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κήρυγμα, ἡ διδασχὴ της, ἡ λατρεία της καὶ ἡ ὑμνολογία της εἶναι συνυφασμένη με αὐτήν. Ἡ πίστη καὶ ἡ παράδοσή της στηρίζεται στὴ διδασκαλία τῶν «Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Πατέρων» (Συνοδικὸ Ὁρθοδοξίας). Τίποτε δὲ θὰ μπορέσει νὰ ξεκόψει τὸν ἰσχυρὸ αὐτὸ σύνδεσμο, τὸν τόσο σημαντικό γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ὁποία συνεστήθη ἡ Ἐκκλησία.

2. Τὸ θέμα τῆς παιδευτικῆς καὶ μορφωτικῆς ἀξίας τῆς Π.Δ. εἶναι τεράστιο. Ἐδῶ θὰ ἀναφεροῦμε σὲ ὀρισμένες μόνο πτυχές του, πού εἶναι ἀρκετὲς ὁμως γιὰ νὰ φανερώσουν τὴν οὐσιαστικὴ συμβολὴ τῆς στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ γενικότερα.

Στὴν κοσμολογία καὶ οἰκολογία: Ἡ Π.Δ. μᾶς ἀποκάλυψε πρώτη τὸ δυναμικὸ χαρακτῆρα τῆς δημιουργίας (Γεν. κεφ. 1), ἔχουμε δηλαδή μιὰ ἐξέλιξη τῆς δημιουργίας τῶν ὄντων ἀπὸ τὰ ἀτελέστερα καὶ ἀπλούστερα πρὸς τὰ τελειότερα καὶ συνθετότερα, καὶ ἐπισημαίνει τὴν ἐμφάνιση τῆς ζωῆς στὶς θάλασσες, ἀπ' ὅπου βγαίνουν τὰ ἔρπετα στὴν ξηρὰ καὶ τὰ πτηνὰ στὸν ἀέρα (Γεν. 1, 20). Ἐπειτα δημιουργοῦνται τὰ θηλαστικά καὶ τέλος ὁ ἄνθρωπος. Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἔρχεται νὰ ἐπικυρώσει μετὰ ἀπὸ αἰῶνες ἡ σημερινὴ ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης τῆς Βιολογίας.

Ἡ Π.Δ., ἐξάλλου, ἐμπνέει στὸν ἄνθρωπο ἕνα «οἰκολογικὸ ἦθος», μιὰ ἀντίληψη πολὺ σημαντικὴ γιὰ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ καθὼς ὁ πλανῆτης μας ἀπειλεῖται με μιὰ παγκόσμια οἰκολογικὴ καταστροφὴ. Βάσει τοῦ ἦθους αὐτοῦ, ἡ φύση, ὁ κόσμος, δὲν ἀποτελεῖ κτήση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ κτίση, δημιουργία τοῦ Θεοῦ πού δόθηκε ὡς δωρεὰ στὸν ἄνθρωπο «ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν» (Γεν. 2, 15) αὐτόν. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει, γιὰ τὸ δικό του καλό, νὰ στέκεται ἀπέναντι στὴ φύση με σεβασμό· νὰ εἶναι χρήστης τῆς φύσεως καὶ ὄχι καταχρηστής, διαχειριστὴς καὶ οἰκονόμος καὶ ὄχι τυραννικὸς ἀφέντης της. Μόνο μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν προοπτικὴ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ὀδηγηθεῖ στὴ λύση του, ἀφοῦ πρόκειται προπάντων γιὰ ἠθικὸ πρόβλημα.

Στὴν ἀνθρωπολογία: Ἡ Π.Δ. προβάλλει μιὰ ὑψηλότερη ἀξιολόγηση γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ, μόνον αὐτὸς πλάστηκε με ἰδιαίτερη δημιουργικὴ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ καὶ κυρίως γιὰ τὸ ἀποτελεῖ τὴν «εἰκόνα» Του (τὸ λογικὸ καὶ τὸ αὐτεξούσιο πού καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπο «πρόσωπο») με τὴ δυνατότητα τῆς «ὁμοίωσής» του με τὸ Δημιουργό του.

Ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διττὴ· ὕλική καὶ πνευματικὴ. Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα. Ὁ Θεὸς ὅ,τι δημιουργεῖ εἶναι «καλὸ λίαν»· ἄρα καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα δὲν ἔχουν ἀντιθετικὴ σχέση μεταξύ τους. Τὸ σῶμα δὲν εἶναι φυλακὴ, τάφος τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ἀπελευθερωθεῖ (Ὁρφικοί, Πυθαγόρειοι, Πλατωνισμός, Βουδισμός). Ἐχουμε, λοιπόν, ἐδῶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς φιλοσοφικῆς ἀντίληψης γιὰ τὸν ἄνθρωπο, με πολὺ σημαντικὲς συνέπειες στὴν ἀνάπτυξη τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐπίσης, ἡ διήγηση τῆς Π.Δ. γιὰ τὴ δημιουργία τῆς γυναίκας (Γεν. 7, 21-24) ἔχει τόσα πολλὰ νὰ μᾶς διδάξει. Ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τὴ γυναίκα ὡς βοηθὸ τοῦ ἀνδρα. Ὁ ρόλος της ὡς «βοηθοῦ» διευκρινίζεται ἀπὸ τὴ βαθύτερη ἔννοια τῆς βοήθειας πού παρέχει. Δὲν πρόκειται γιὰ ὕλική βοήθεια, ἀφοῦ αὐτὴν θὰ μπορούσαν καὶ τὰ ζῶα νὰ τὴν προσφέρουν. Πρόκειται γιὰ βοήθεια στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἔνωση τῶν δύο, ἀνδρα καὶ γυναίκας, με τὸ Θεό, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν οὐσιαστικότερο στόχο τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ γυναίκα δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕλικὸ με τὸν ἄνδρα, ἀπὸ τὴν πλευρὰ του. Αὐτὸ γιὰ τὴν ἀνδροκρατούμενη κοινωνία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερα, ἔχει μεγάλη σημασία: ἡ γυναίκα ἐμφανίζεται ἰσότιμη με τὸν ἄνδρα. Ἡ δημιουργία της δείχνει ὅτι χαρακτηριστικὸ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς εἶναι τὸ ὅτι τὰ δύο φύλα ἀλληλοσυμπληρώνονται, διαφορετικὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλλιπής. Ἐτσι ὁ Θεὸς δημιουργεῖ μιὰ κοινωνία ἀνθρώπινων προσώπων, ἀπ' τὴν ὁποία θὰ προέλθουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Συνεπῶς ἡ Π.Δ. διδάσκει καὶ τὴν οὐσιαστικὴ ἐνότητα ὄλων τῶν ἀνθρώπινων φυλῶν, πού πρέπει με τὴ σειρά τους νὰ χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἰσοτιμία καὶ συνεργασία.

Στὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν ἱστορία: Με τὴν Π.Δ. ξεπερνιέται ἡ λανθασμένη ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Ἡ ἱστορία γιὰ τοὺς ἀρχαίους λαοὺς (Ἕλληνες, Αἰγύπτιους, Βαβυλώνιους) εἶχε πορεία

κυκλική και επαναλαμβανόμενη³, συνήθως υποταγμένη στους ρυθμούς της φύσης ή της μοίρας (Φαταλισμός: μοιροκρατία). Μάλιστα ο Ἡρόκλειτος ὄριζε και τη χρονική διάρκεια ενός ιστορικού κύκλου υπολογίζοντας τον στα 10.000 χρόνια.

Στην Π.Δ. βεβαιώνεται η εὐθύγραμμη πορεία του κόσμου και της ανθρώπινης ιστορίας με αἴσιο τέλος: την ανακαίνιση του κόσμου και την επικράτηση της βασιλείας του Θεοῦ. Ἐπομένως, τὰ διάφορα ιστορικά γεγονότα αποκτοῦν ἓνα μοναδικὸ χαρακτήρα και η ιστορία ἐξημενεύεται πλέον ὡς σύνολο ἀνθρώπων ἀποφάσεων και ἐνεργειῶν που ἐπιτελοῦνται με πρόθεση, σχέδιο και προσπάθεια· θεώρηση ἀπαραίτητη για την προαγωγή και την ἀνάπτυξη του πολιτισμοῦ.

Ἀνθρωπιστική και κοινωνική ἀντίληψη τῆς Π.Δ.: Πηγή τους εἶναι η Μωσαϊκή νομοθεσία, η ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Δεκάλογο (δέκα ἐντολές)⁴ περιεῖχε και μιὰ σειρά ἀπὸ διατάξεις που ἀφοροῦσαν ὅλες τις πλευρές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὅπως τις οἰκογενειακές σχέσεις, τις οικονομικές δοσοληψίες, την ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης κ.τ.λ. Πολλές ἀπὸ αὐτὲς τις διατάξεις εἶναι τόσο σημαντικές που ξεπερνοῦν σὲ κοινωνική εὐαισθησία και την κοινωνική ἀντίληψη τῶν προηγμένων κοινωνιῶν του αἰῶνα μας.

Ἄς δοῦμε ὁμως μερικές διατάξεις στις ὁποῖες φαίνεται ὁ ἀνθρωπιστικὸς χαρακτήρας τῆς Π.Δ.:

– Οἱ δικαστὲς νὰ μὴν καταδικάζουν κάποιον ἀνδρὸν ὑπάρχουν καταθέσεις τουλάχιστον δύο μαρτύρων. Νὰ μὴν παίρνουν τὸ μέρος τῶν δυνατῶν σὲ βάρος τῶν ἀδυνάτων. Νὰ μὴν καταδικάζονται οὔτε νὰ ἀθῶνονται ἄνθρωποι με δωροδοκίες (Δευτ. 16, 19, 19,15).

3. Τη θεωρία τῆς ἀνακυκλήσεως τῆς ιστορίας ἀνέπτυξαν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες, συστηματικά, οἱ Πυθαγόρειοι (τὴ συνέδεαν με τὴν ἰδέα τῆς μετενσωμάτωσης), και ὁ Ἐμπεδοκλῆς που τὴν ἐνέταξε σὲ μιὰ γενική κοσμολογική ἀνακύκλιση (οἱ κόσμοι καταστρέφονται και γεννιοῦνται συνέχεια). (Σωκράτη Γκίκα, Φιλοσοφικὸ λεξικό, Ἐκδ. Φελέκη, Ἀθήνα 1987, σ. 29).

4. Οἱ πρῶτες τέσσερις ἐντολές του Δεκαλόγου (Δευτ. 5, 1-10) ἀναφέρονται στη σχέση του ἀνθρώπου με τὸ Θεό. Τονίζουν ὅτι ἓνας μόνος Θεὸς ὑπάρχει, τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ λατρεύουν, ἀλλ' ὄχι με τὴ μορφή ὁποιοῦδήποτε εἰδώλου. Ἡ πίστη αὐτὴ ἦταν για τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπαναστατικῆς, γιατί ὅλοι οἱ λαοὶ πίστευαν ὅτι για νὰ λατρεύουν τὸ Θεὸ ἔπρεπε νὰ τὸν παραστήσουν με μιὰ συγκεκριμένη μορφή ἀνθρώπου ἢ ζώου, νὰ κατασκευάσουν δηλ. τὸ εἶδωλό του.

– Ὁ ἐργοδότης ὀφείλει νὰ πληρώνει τὸ μισθὸ του ἐργάτη καθημερινά (Δευτ. 24, 14).

– Ἄν τραυματιστῆ κάποιος σὲ φιλονικία, ὁ δρῶστης ὀφείλει νὰ πληρώσει στὸν παθόντα τὰ νοσήλια και τὰ χαμένα μεροκάματα (Δευτ. 24, 12).

– Ὅποιος ἀποκτήσει σπίτι, ἀμπέλι και δὲν πρόσλαβε νὰ τὸ καλλιεργήσει ἢ πρόκειται νὰ νυμφευθῆ, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ του σὲ πολεμικές ἐπιχειρήσεις (Δευτ. 20, 5-7).

Ἄκόμη και στις φαινομενικά ἀύστηρες του διατάξεις εἶναι φανερός ὁ ἀνθρωπιστικὸς χαρακτήρας τῆς Μωσαϊκῆς νομοθεσίας. Ἔτσι με τὴ γνωστὴ διάταξη, που φαίνεται νὰ σκανδαλίζει πολλούς, για τὴν ἀνταπόδοση ἑνὸς κακοῦ, «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ και ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος» (Ἐξ. 21, 24), δὲν προτρέπεται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐκδικηθῆ, ἀλλὰ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, νὰ περιορίσει τὴν ἐκδικητικότητά του.

Στὴν κοινωνία του Ἰσραὴλ τῆς Π.Δ. ἴσχυαν δύο σπουδαῖοι κοινωνικοὶ θεσμοί: τὸ «Σαββατικὸ» και τὸ «Ἰωβηλαῖο Ἔτος» (Δευτ. 25, 1-48). Τὸ «Σαββατικὸ Ἔτος» ἐορταζόταν κάθε ἑπτὰ χρόνια. Κατὰ τὴ διάρκεια του ἔτους αὐτοῦ ἀπαγορευόταν ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς. Ὅσα ἡ γῆ μόνη τῆς θὰ ἀπέφερε στους ἰδιοκτῆτες τῆς χαρίζονταν ὅλα στους φτωχοὺς. Ἐπίσης τὸ ἴδιο ἔτος ἦταν και «ἐνιαυτὸς ἀφέσεως τῶν χρεῶν». Ὅλα τὰ χρεῖα, που ἀναγκάζονταν νὰ κάνει ὁ Ἰσραηλίτης τὰ ἕξι προηγούμενα χρόνια, χαρίζονταν και ὅπου ὑπῆρχαν δοῦλοι ἀπελευθερώνονταν.

Κατὰ τὸ «Ἰωβηλαῖο Ἔτος» (ἐορταζόταν κάθε πενήντα χρόνια) ὅλες οἱ ἀγοραπωλησίες που εἶχαν γίνει τὰ προηγούμενα χρόνια ἀκυρώνονταν και τὰ κτήματα ἐπιστρέφονταν στους προηγούμενους ἰδιοκτῆτες τους, χωρίς νὰ καταβληθῆ ἀποζημίωση. Τὸ ἴδιο ἴσχυε και για τὰ χωράφια που ὑποθηκεύτηκαν.

Τὸ Σαββατικὸ και Ἰωβηλαῖο ἔτος στέκονταν ἐμπόδιο στὴν ἀπληστία τῶν ἰσχυρῶν κοινωνικά ἀνθρώπων και τῶν γαιοκτημόνων. Κάθε νέα γενιὰ ἀντιμετώπιζε τὴ ζωὴ με τὰ ἴδια δικαιώματα, χωρίς χρεῖα και ἄλλου εἴδους ὑποχρεώσεις. Με τὴν ἐπιστροφή ἐξᾶλλου τῆς γῆς ἐξομαλύνονταν οἱ κοινωνικές ἀντιθέσεις. Ἔτσι ἡ νομοθεσία τῆς Π.Δ. ἀποτέλεσε για τὸ λαὸ του Θεοῦ τὸν ἀσφαλὴ ὁδηγὸ τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης καλλιεργώντας του με τις διατάξεις τῆς τῆ δικαιοσύνη, τὴν ἀδελφοσύνη και τὸν ἀλληλοσεβασμὸ.

3. α) Στὴν ἐνσταση ὅτι ἡ Π.Δ. εἶναι βιβλίο τῶν

Ἑβραίων καὶ τοὺς ἀφορᾶ ἀποκλειστικά, θὰ ἀπανήσουμε πὼς ἡ Π.Δ., ὅπως καὶ ἡ Κ.Δ. στὴν πραγματικότητα δὲν ἔχει ἐθνικὴ ταυτότητα, ἀφορᾶ σὲ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος, μολοντί στίς σελίδες τῆς παρουσιάζεται ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ ἑνὸς συγκεκριμένου ἔθνους πὺ ἐπιτέλεσε τὸ ρόλο του στὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Ἡ ἐκλογή καὶ κλήση τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν τοῦ προσδίδει κάποια ἰδιαιτερότητα ἢ ὑπεροχὴ ἔναντι τῶν ἄλλων ἔθνων. Ὁ Θεὸς θὰ μποροῦσε νὰ καλέσει γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὁποιοδήποτε λαὸ τῆς γῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ παρατήρηση τοῦ Ἁγ. Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστῆ ὅτι «δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῶ Ἀβραάμ» (Ματθ. 3, 9).

Τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀποδείχθηκε «λαὸς σκληροτράχηλος» (Ἐξ. 33, 3) καὶ ἀχάριστος, πὺ ἐπανειλημμένα ἐγκατέλειπε τὸ Θεό, δίωκε καὶ σκότωνε τοὺς προφήτες του, ὥστε ἡ συνέχιση τοῦ θεϊκοῦ σχεδίου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου νὰ φαίνεται πολλὰς φορὰς ἀδύνατη.

Πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουμε σαφὴ διάκριση τοῦ προφητικοῦ ἰουδαϊσμοῦ τῆς Π.Δ. μέσω τοῦ ὁποίου ἐπιτελέστηκε τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ ταλμουδικοῦ (σιωνιστικοῦ) ἑβραϊσμοῦ πὺ ἐγκλώβισε τὸ ἰουδαϊκὸ ἔθνος στίς ἐθνικιστικὰς του ἀντιλήψεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μείνει πεισματικὰ ἔξω ἀπὸ τὸ συγκλονιστικὸ καὶ εὐεργετικὸ γεγονός τῆς ἐν Χριστῶ σωτηρίας, τὴν ὁποία ἔκανε κτῆμα του ὁ περιφρονημένος⁵ ἀπὸ τοὺς ἑβραίους «ἐθνικὸς κόσμος», γενόμενος ὁ ἴδιος στὸ ἔξῃς «ἔθνος ἅγιον, βασιλεῖον ἱεράτευμα» (Α' Πέτρ. 2, 9), ὁ ἐκλεκτὸς δηλαδὴ λαὸς τοῦ Θεοῦ.

β) Εἶναι ἀλήθεια πὼς στὴν Π.Δ. ἀναφέρονται πολλὰ γεγονότα ἀνηθικότητας, βίας καὶ ἐγκληματικότητας. Ἡ καταγραφή τῶν γεγονότων αὐτῶν δὲν σημαίνει ὅμως καὶ τὴν ἀποδοχὴ τους. Ἡ Π.Δ. εἶναι ἕνα ἀληθινὸ βιβλίον πὺ διακρίνεται γιὰ τὸν ἔντονο ρεαλιστικὸ του χαρακτήρα. Περιγράφει μὲ κάθε ἀλήθεια τὴν ἠθικὴ κατάπτωση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος «ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς» (Ψαλμ. 48, 13), ἐξ αἰτίας τῆς ἐκούσιας ἀπομάκρυνσής του ἀπὸ

τὸ Θεό. Δὲ διστάζει μάλιστα νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ τὴν ἁμαρτία μεγάλων καὶ ἐπιφανῶν ἀνθρώπων πὺ ἀναφέρονται στίς σελίδες τῆς, ὅπως τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶνα.

4. α) Τὰ «μυθολογικά» στοιχεῖα τῆς Π.Δ. οἱ ἐπικριτὲς τῆς τὰ ἐπισημαίνουν κυρίως στὴ διήγηση τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου (κοσμογονία), παραλληλίζοντάς τιν με ἀντίστοιχους μύθους ἄλλων λαῶν, ὅπως εἶναι π.χ. «ὁ μύθος τῆς Τιαμάτ» καὶ τὸ «ἔπος τοῦ Γιλγάμεχ» (βαβυλωνιακοὶ μύθοι). Μιὰ προσεκτικότερη, ὅμως, καὶ ἀντικειμενικότερη, ἴσως, σύγκριση μεταξὺ τους θὰ δείξῃ πὼς ἡ Π.Δ. ἐκθέτοντας τὴ θεοπνευστὴ ἀλήθειά τῆς ἀπομυθοποιεῖ τὸ θαυμαστὸ γεγονός τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.

Συγκεκριμένα: 1) Στίς μυθολογίες οἱ θεοὶ γεννιοῦνται, ἀρχίζουν δηλαδὴ κάποια χρονικὴ στιγμή νὰ ὑπάρχουν, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι. Τὸ γνωστότερο σὲ μᾶς παράδειγμα ἀποτελεῖ τὸ ἔργο τοῦ Ἡσίοδου «Θεογονία», ὅπου ἀναφέρεται στίς γεννήσεις θεῶν καὶ γιγάντων. Στὴν Π.Δ. φαίνεται ὀλοκάθαρα ὅτι ὁ Θεὸς «οὐκ ἦν ὅτε οὐκ ἦν», ὑπῆρχε πάντα καὶ δὲν ἔχει ἀρχὴ (ἀναρχος).

2) Στίς μυθολογίες ἀναφέρονται ἀκόμη μάχες μεταξὺ τῶν θεῶν (θεομαχίες). Ἐκεῖ οἱ διάφορες φυσικὲς δυνάμεις, μὲ τὴ μορφή τεράτων ἢ γιγάντων, ἀντιμάχονται τοὺς θεοὺς. Αὐτὸ δείχνει ὅτι οἱ θεοὶ καὶ ὁ κόσμος ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕλικό. Ἀντίθετα στὴν Π.Δ. ὁ Θεὸς δημιούργησε τὸν κόσμον μὲ τὸ λόγο του, γεγονός πὺ δείχνει ὅτι ἔχει ἀπόλυτη ἐξουσιαστικὴ δύναμη καὶ δὲ συγγέεται μὲ τὰ δημιουργήματά του.

Τέλος, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀρχαίους μύθους πίσω ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης (ἀέρας, θάλασσα, νερό, δάση) καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα (κερανοὶ, ἐκλείψεις ἡλίου, πλημμύρες) κρύβονται θεϊκὲς ἢ ὑπερφυσικὲς δυνάμεις πὺ προκαλοῦν φόβο. Ἀντίθετα, ἡ διδασκαλία τῆς Π.Δ. γιὰ τὴ δημιουργία βοηθᾷ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τέτοιου εἶδους φόβους, ἀφοῦ, ὅπως κατηγορηματικὰ ἀναφέρει, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι θεοί, ἀλλὰ δημιουργήματα τοῦ ἑνὸς ἀληθινοῦ Θεοῦ.

β) Ἐπίσης, οἱ ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἀρχαιολογίας διαψεύδουν μὲ τὸν πλέον κατηγορηματικὸ τρόπο πὼς τὸ περιεχόμενο τῆς Π.Δ. δὲν ἔχει καμία ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ ἀκρίβεια. Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔχει ἀνασύρει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς τόσο σπουδαῖα εὐρήματα τὰ ὁποῖα, σύμφωνα μὲ τὴ

5. Πρὸβλ. Ἰω. 18, 28: «Ἴνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα», ὅπου ἡ συναναστροφή μὲ ἐθνικοὺς θεωροῦνταν μίσημα.

γνώμη τοῦ διακεκριμένου ἀρχαιολόγου Wil Albright, «ἐβεβαίωσαν τὴν ἀκριβεία ἀμέτρητων λεπτομερειῶν καὶ ἔχουν τύχει μεγάλῃς ἀναγνωρίσεως, σχετικὰ μὲ τὴν ἀξία τῆς (τῆς Π.Δ.) ὡς ἱστορικῆς πηγῆς», ὥστε νὰ ὁμολογεῖται χωρὶς κανέναν πλέον ἐπιστημονικὸ ἐνδοιασμό καὶ ἀμφιβολία «ὅτι ἡ Ἀρχαιολογία ἔχει ἐπιβεβαιώσει τὴν οὐσιαστικὴ ἱστορικότητα τῆς παραδόσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης»⁶, καὶ ἀκόμη πῶς ἡ Π.Δ. «χάρη στὴν Ἀρχαιολογία εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἐπιβεβαιωμένη»⁷.

Οἱ φορεῖς ποὺ ἀσχολήθηκαν, καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀρχαιολογία τῆς Π.Δ., καὶ γενικότερα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, δὲν εἶναι κάποια ἀνεύθυνα πρόσωπα (τυχοδιώκτες ἢ κυνηγοὶ χαμένων θησαυρῶν) ἀλλὰ ἐπιστημονικὰ ἰνστιτούτα καὶ ἀρχαιολογικὲς ἐρευνητικὲς ὁμάδες μεγάλων Πανεπιστημίων διεθνoῦς ἐμβέλειας. Σ' αὐτὰ περιλαμβάνονται μερικὰ ἀπὸ τὰ πιὸ ξακουστὰ ἰδρύματα: Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ (ΗΠΑ), Κολλέγιο Bryn Mawr, Ἀνατολικὸ ἰνστιτούτο τοῦ Παν/μίου τοῦ Σικάγου, Βρετανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, Πανεπιστημιακὸ Μουσεῖο τῆς Φιλαδελφείας (ΗΠΑ), Βρετανικὸ Μουσεῖο κ.ἄ.

* * *

Θὰ ἀποτελοῦσε μεγάλη παράλειψη ἐκ μέρους μας ἂν δὲν ἀναφέραμε στὸ ἄρθρο αὐτὸ καὶ τὴν πολῦτιμη, πραγματικά, συνεισφορὰ τῆς Π.Δ. στὴν ὑπόθεση τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἄς τὸ προσέξουν καλὰ αὐτὸ ὅσοι ἀναγορεύουν ἑαυτοὺς σὲ μοναδικoὺς ἀμύντορες τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἰδιαίτερα τώρα, στοὺς δύσκολους καιροὺς ποὺ διερχόμαστε, ὅπου

6. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*, rev. ed. The Johns Hopkins Press, Baltimore 1955, σελ. 176. Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Νικ. Π. Βασιλειάδη «Ἀρχαιολογία καὶ Ἁγ. Γραφή», Ἐκδόσεις «Σωτήρ», Ἀθήνα 1996, σελ. 18.

7. Ὁπ.παρ.

πολιτικὲς καὶ ἄλλες ὑποπτές σκοπιμότητες καὶ ἐπιδιώξεις διαστρεβλώνουν καὶ παραχαράσσουν ἀκόμη καὶ τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν ἱστορία τῶν λαῶν.

Ἡ Π.Δ., λοιπόν, συνιστᾷ ἓνα σημαντικότερο γραπτὸ μνημεῖο τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ:

α) Τὸ κείμενό της εἶναι γραμμικὸ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα (τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου). Τὸ κείμενο αὐτὸ ἀναφέρεται ὡς «Μετάφραση τῶν Ο'», ἀποτελεῖ δὲ πράγματι μετάφραση ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο, ποὺ ἔκαναν στὴν Ἀλεξάνδρεια (β' μισὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰ.) ἑβδομήντα σοφοὶ Ἑβραῖοι, ἀκριβέστερα ἑβδομήντα δύο, στὴ διεθνή τότε γλῶσσα τοῦ ἀρχαίου κόσμου ποὺ ἦταν ἡ ἑλληνική, καλύπτοντας ἔτσι τὶς θρησκευτικὲς ἀνάγκες τῶν πολυαρίθμων Ἰουδαίων τῆς διασπορᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν προσηλύτων, οἱ ὅποιοι μιλοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ ὡς μητρικὴ τους γλῶσσα. Ἡ μετάφραση τῶν Ο' παραμένει ὡς ἡ ἐπίσημη Βίβλος ὁλοκλήρου τοῦ Χριστιανισμοῦ σὲ Ἀνατολή καὶ Δύση.

β) Ἡ Π.Δ. εἶναι διάσπαρτη ἀπὸ ἄμεσες ἢ ἔμμεσες ἀναφορὲς στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ (εἰδικὰ στὰ βιβλία Μακκαβαίων Α', Β', Γ' καὶ Δ'). Μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες της ἀναδύεται ὁ πολιτισμὸς τουλάχιστον 115 ἑλληνικῶν πόλεων.

γ) Ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερο –μὴ ἑλληνικῆς προέλευσης– κείμενο (πειστήριο) γιὰ τὴν ἀπόδειξη τῆς ἑλληνικότητας τῆς Μακεδονίας, ἀφοῦ σὲ ἀρκετὰ σημεία κατονομάζεται ρητὰ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ὡς βασιλιάς τῶν Ἑλλήνων: «Ἄ κατέλιπεν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου, ὁ βασιλεὺς ὁ Μακεδῶν, ὃς ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τοῖς Ἑλλησι» (Μακ. 6, 2 καὶ Δαν. 8, 20), καὶ ὡς «ἄρχων τῶν Ἑλλήνων» (Δαν. 8, 21).

Ἡ Π.Δ., ἐπομένως, ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο θρησκευτικὸ καὶ πνευματικὸ θησαυρὸ γιὰ τὸν παγκόσμιο πολιτισμὸ. Κυρίως ὁμως γιὰ μᾶς τοὺς Ἑλληνες εἶναι μιὰ ἀνεκτίμητη πνευματικὴ παρακαταθήκη ποὺ ὀφείλουμε νὰ διαφυλάξουμε ἀκέραιη στὰ πλαίσια τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσῆς μας. Εἴθε!

